

HOOFSTUK 1

INLEIDENDE ORIËNTERING TOT STUDIE

*“Experience is not what happens to a man.
It is what a man does with what happens to him”*

- Aldous Huxley

1.1 DIE RASIONAAL VAN MY STUDIE

Statistiek toon dat egskeidings jaarliks wêreldwyd, en spesifiek ook in Suid-Afrika, toeneem. Volgens die gegewens vir 2009 wat beskikbaar gestel is deur die Suid-Afrikaanse Statistiekdiens (Statistics South Africa, 2009) fluktuëer die aantal huwelike wat die afgelope dekade (2000-2009) in die skeihof geëindig het tussen 28 924 en 34 145 per jaar. Verdere statistieke toon aan dat 28 295 kinders onder die ouderdom van agtien jaar aan die einde van 2009 betrokke was by egskeidings. Volgens die gegewens van die Amerikaanse statistiekdiens vir die tydperk vanaf 1992 tot 2002 is die aantal minderjarige kinders wat deur 'n egskeiding geraak is 16.8 per 1000 kinders. Statistieke toon dat 80% van geskeide mans en 75% van geskeide vrouens in die VSA weer trou en die meeste trou binne drie jaar na die egskeiding (US Census Bureau, 2003).

Die realiteit van die egskeiding is 'n persoonlike belewenis wat dikwels deur die ouers sowel as die kinders as oorweldigend en traumaties ervaar word (Hetherington & Stanley-Hagan, 1999:129). Ouers se verhouding met mekaar word op 'n radikale wyse deur 'n egskeiding beïnvloed. Baie geskeide ouers ervaar negatiewe gevoelens jeens hulle vorige egmaat lank na die egskeiding. In baie gevalle kan gevoelens van bitterheid en kwaad ook voortduur ten spyte van hertrou (Fischer, De Graaf & Kalmijn, 2005:1131).

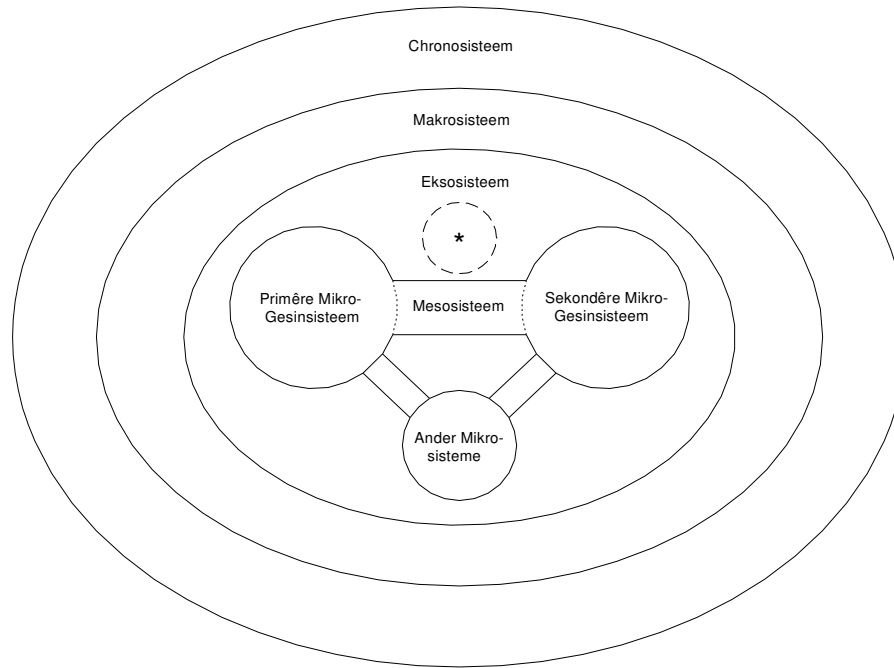
Navorsing met betrekking tot egskeiding en hertrou wil laat blyk dat konflik tussen ouers, beide voor en na egskeiding, die risiko verhoog van 'n verskeidenheid van emosionele en gedragsprobleme by kinders (Afifi, 2003:729; Ayoub, Deutsch, & Maraganore, 1999: 297; Kelly, 2002:963). Vroeëre navorsing het grootliks gewentel rondom die adolescent se gevoelens van verdeelde lojaliteit (Afifi, 2003:729, McGoldrick & Carter, 2005:417), maar meer onlangse studies toon dat kinders selfs as volwassenes steeds hierdie verdeelde lojaliteitsgevoelens beleef (Amato & Afifi, 2006:232). Die vrae wat hieruit by my opkom is:

Watter strategieë het bogenoemde persone as adolessente aangewend om te kon "oorleef" in hierdie warboel van lojaliteitskonflikte? Het hulle dan nie hul ouers se egskending verwerk as hulle nog steeds met verdeelde lojaliteit gekonfronteer word nie of funksioneer hulle tans as volwassenes moontlik net "terwille van die vrede" tussen hulle en hul biologiese ouers ?

Die hersaamgestelde gesin verwys na 'n gesin, van 'n tweede huwelik, waar ten minste een van die egmaats 'n kind of kinders in 'n vorige huwelik gehad het, voor die egpaar se nuwe huwelik. Deur 'n herstrukturering ontstaan dus weer een gesin. Waar die ouer dikwels opwinding ten opsigte van hertrou beleef, ervaar menige kind dit as 'n persoonlike bedreiging. Vir die kinders beteken hertrou die uitbreiding van hul familie: "stief"¹ouers "stief" grootouers, "stief" broers en/of- susters, sowel as moontlike halfbroers en/of-susters. Dit beteken egter ook vir hulle 'n *verlies* van hul enkelouer met wie hulle 'n spesiale band opgebou het. Hulle ervaar ook soms jaloesie jeens die nuwe eggenoot, wat hul spesiale plek kom inneem (Kaplan, 1991:50; Stoll, Arnaut, Fromme & Felker-Thayer, 2005:177), gevolglik is die kinders dikwels onwillige deelnemers aan die nuwe hersaamgestelde gesin. Fantasieë van 'n versoening tussen die biologiese ouers kom ook dikwels by die kind in 'n nuutgevormde hersaamgestelde gesin voor (Bigner, 1998:442).

Vanuit my Meestersgraadstudie wat gefokus het op die geskeide biologiese vader se gestaltegewing aan die opvoedingsverhouding met sy nie-inwonende jong kind, het ek, aan die hand van die bio-ekologiese model van Bronfenbrenner, tot die volgende gevolgtrekking gekom: die hersamestelling van die gesin na egskending impliseer dat die ontwikkeling van die kind, anders as in 'n kerngesin, benewens in mikro-sisteme van onder andere skool en portuurgroep (Bronfenbrenner, 1992:188; Thomas, 2000:405; Swart & Pettipher, 2011:10-17), ook binne **twee** mikro-gesinsisteme plaasvind. Figuur 1.1 gee 'n voorstelling van die hersaamgestelde gesin aan die hand van die bio-ekologiese model van Bronfenbrenner soos daar deur my aangepas (Ebersohn 2006:73).

¹ Aangesien daar 'n stigma kleef aan die woord *stiefouer* en dit in die volksmond 'n mite geword het dat "stief"-ouers sogenaamde "slegte" ouers is (Allison 2005: 27; Cegliean & Gardner 2000:112), het die "stief"-ouer dus van die begin af te make met 'n negatiewe vooroordeel wat oorkom moet word (Du Plessis 1993:28). Vanweë die feit dat daar so 'n negatiewe konnotasie aan die woord *stief* geheg word, is ek van mening dat die benaming van die "ander pa" of die "ander ma" 'n meer positiewe uitwerking op die verhoudings binne die hersaamgestelde gesin kan hê en sal ek dus in my eie stellings van dié term gebruik maak. Ek sal die woord "stief" in aanhalingstekens gebruik waar die term voorkom in literatuur waarna ek verwys.

Figuur 1.1 Die bio-ekologiese model van die hersaamgestelde gesin

Volgens Figuur 1.1 vind die kind se ontwikkeling eerstens plaas binne die mikro-gesinsisteem van die kind en sy/haar biologiese ouer, gewoonlik die moeder, by wie die kind se permanente plek van verblyf is en wat ouerlike regte en verantwoordelikhede (Parliament of the Republic of South Africa, 2005) ten opsigte van die kind het. Hierdie mikro-gesinsisteem noem ek die kind se *primêre mikro-gesinsisteem*. Tweedens vind die kind se ontwikkeling plaas binne die mikro-gesinsisteem van die ander biologiese ouer, gewoonlik die vader, wat gesamentlike ouerverantwoordelikhede en regte oor die kind het, en by wie die kind slegs periodiek besoek aflê, en dit noem ek die kind se *sekondêre mikro-gesinsisteem*. Die stippellyne in die twee mikro-gesinsisteme simboliseer die openheid vir interaksie op mesosisteemvlak (ideaal gesproke van albei mikro-gesinsisteme) wat die heen-en-weer beweeg van die kind tussen die gesinsisteme gemaklik moontlik (behoort te) maak.

Die kind is 'n volwaardige lid van elke gesinsisteem. Die aanvanklike mikro-gesinsisteem, van waaruit die kind gebore is en wat nie meer funksioneer nie, word voorgestel deur die sirkel, met gebroke lyne. Alhoewel die eersgestigte mikro-gesinsisteem van die kind as gevolg van die ouers se egskeiding verbrokkel het, kan dié mikro-gesinsisteem se voorgesette invloed nie misken of geïgnoreer word nie.

Ofskoon daar tydens my Meestersgraadstudie (Ebersohn, 2006) slegs gefokus is op die ontwikkeling en interaksie van verhoudings van die nie-inwonende kind binne die sekondêre mikro-gesinsisteem, het dit geblyk dat die kind se primêre mikro-gesinsisteem noodwendig ook in aanmerking geneem moet word aangesien die twee mikro-sisteme in die mesosisteem wedersyds op mekaar invoer en die interaksie met mekaar van kardinale belang is in die verkenning van die proksimale prosesse tussen die ouers en die kind. 'n Nuwe insig en uitbouing van die bio-ekologiese model van Bronfenbrenner is dan gelewer in die vorm van die stippellyne in plaas van vaste lyne om die wenslikheid van gesonde wederkerige interaksie tussen die mikro-gesinsisteme van geskeide ouers wat hulle in 'n hersaamgestelde gesin bevind, voor te stel.

Die interaksies van die twee mikro-gesinsisteme in die mesosisteem beïnvloed die wyse waarop die ouers in beide mikro-gesinsisteme pogings aanwend om verhoudinge met hul kind/ers te handhaaf. Binne hierdie unieke mesosisteem is daar verskeie bates wat mag bestaan asook potensiële slaggate wat die ouers kan lamlê in die gestaltegewing aan hul opvoedingsverhouding met hul kind/ers (Ebersohn, 2006).

Die eksosisteem verwys na een of meer kontekste waarin die kind nie direk betrokke is nie, maar wat indirek die kind se ontwikkeling beïnvloed. In die kerngesin word die kind beïnvloed deur byvoorbeeld verantwoordelikhede of spanning in 'n ouer se werksituasie wat oorspoel na die huis en moontlik die kwaliteit van die opvoedingsverhouding beïnvloed. Die kind in die hersaamgestelde gesin, as deelnemer aan twee mikro-gesinsisteme, word indirek beïnvloed deur die eksosisteem waaraan twee ouerpare in afsonderlike gesinsisteme onderwerp is, wat onafhanklik van mekaar funksioneer, en wat moontlik die proksimale interaksie mag beïnvloed (Donald, Lazarus & Lolwana, 2002:51; Swart & Pettipher, 2011:12).

Die makrosisteem verwys na die houdings, oortuigings en waardes wat inherent in die sisteme binne 'n spesifieke kultuur teenwoordig is. Groeiende erkenning en aanvaarding in die makrosisteem van die hersaamgestelde gesin as 'n unieke gesinsvorm kan daartoe bydra dat effektiewe interaksie en ondersteuning moontlik is vir die kind in die twee mikro-gesinsisteme, wat gevolglik ook 'n effek op die mesosisteem sal hê. Andersyds kan gevind word dat vanuit een of albei mikro-gesinsisteme uiteenlopende waardes vanuit die makrosisteem onderskryf word, wat die konflik en frustrasies kan voed, ook op mesosisteemvlak (Donald *et al.*, 2002: 51; Swart & Pettipher, 2011:12).

Die chronosisteam verwys na die ontwikkelings-tydrame wat bestaan in die interaksies binne en tussen die sisteme. Die ontwikkelingsfase waarin die kind/ers verkeer het tydens die egskeiding asook tydens die hersamestelling van die gesin, beïnvloed die proksimale interaksie en prosesse van die kind/ers in elk van die twee mikro-gesinsisteme. Die hersaamgestelde gesin opsigself word as 'n ontwikkelende gesinseenheid gesien wat op sy beurt weer in interaksie met die progressiewe ontwikkelingsvlak van die kind verkeer en die proksimale prosesse tussen gesinslede beïnvloed. Die dimensie van voor- en na egskeiding, en voor en na tweede huwelik, voer chronosistemies op 'n besondere wyse in veral op beide mikro-gesinsisteme asook op mesovlak (Donald *et al.*, 2002:51; Swart & Pettipher, 2011:12).

Die mikro-, meso-, ekso, makro en chronosisteme word volgens Bronfenbrenner beskryf as “..... a set of nested structures, each contained inside the next like a set of Russian Dolls” (in Swart & Pettipher, 2005:10). Die middel-adolesent word as 'n aktiewe deelnemer in sy/haar eie ontwikkeling beskou en is nie net oorgelewer aan die omgewing nie en is nie net die produk van die omstandighede nie. Daar bestaan dus 'n voortdurende interaksie tussen die middel-adolesent en verskeie sisteme wat wederkerig mekaar beïnvloed. Die middel-adolesent se persepsie van die omgewing is sentraal in die begryping van hoe die individu in interaksie met sy/haar omgewing verkeer. Hierdie persepsie van die omgewing rig dus die middel-adolesent se optrede teenoor ander persone sowel as teenoor die omgewing (Donald *et al.*, 2002:51; Swart & Pettipher, 2011:12).

Ten spyte van die feit dat hersaamgestelde gesinne 'n betekenisvolle deel uitmaak van die kliëntepopulasie van die helpende professies wat ouerbegeleiding ontvang, is daar nog steeds unieke behoeftes wat nie deur die algemene huweliksberadingskriteria gedek word nie (Adler-Baeder & Higginbotham, 2004:448). Ofskoon navorsing in die afgelope dekade meer begin fokus het op die begeleiding van die hersaamgestelde gesin (Adler-Baeder & Higginbotham, 2004:448; Amato & Gilbreth, 1999:559; Cohen & Fowers, 2004:39; Coleman, Ganong & Fine 2000:1288; Dunn, 2002:154-161; Du Plessis 1994:65; Dupuis, 2007:91; Golish, 2003:41; Kapp 2002:158; Sobelewski & King, 2005:1196; White & Gilbreth, 2001:155), is Sweeney (2010:667) van mening dat meer kwalitatiewe werk gedoen moet word rondom die ervarings, persepsies en refleksies van elke lid van die hersaamgestelde gesin ten einde dié unieke gesinseenheid optimaal te kan ondersteun by wyse van ouerbegeleiding.

Samevattend blyk dit dat navorsing die afgelope dekade onder meer fokus op faktore wat bepalend kan wees vir optimale aanpassing binne die hersaamgestelde gesin, soos onder andere ouer-kind verhoudings (Cohen & Fowers, 2004:39; Dunn, 2002:154-161; Dunn, 2004:659; King, 2007:1178; White & Gilbreth, 2001:155), die belangrikheid van

gesamentlike ouerskap (Adler-Baeder & Higginbotham, 2004:448; Amato, 2000:1269; Amato & Gilbreth, 1999:559; Sobelewski & King, 2005:1196), die belangrikheid van optimale kommunikasie binne die hersaamgestelde gesin (Beaudry, Boisvert, Simard, Parent & Blais 2004: 86; Halford, Nicholson & Sanders, 2007:471; Golish, 2003:41) asook aspekte rondom konflikhantering binne die unieke konteks van die hersaamgestelde gesin (Dunn, O'Connor & Cheng, 2005:223; Sarrazin & Cyr, 2007:77; Amato & Afifi, 2006:222). 'n Duidelike skuif vanaf 'n probleem-gesentreerde benadering na 'n meer oplossing-gesentreerde benadering kan in die afgelope dekade se navorsing waargeneem word. Verbokkeling van die hersaamgestelde gesin kan, met die nodige ondersteuning, verminder word deurdat die kinders, onder andere, meer ondersteuning ontvang om die unieke uitdagings van 'n hersaamgestelde gesin te kan hanteer (Adler-Baeder & Higginbotham, 2004:449).

Ten spyte van al die huidige kennis in die navorsingsveld met betrekking tot optimale funksionering van hersaamgestelde gesinne, bestaan daar steeds leemtes met betrekking tot insig in die wyses van hantering van die situasie deur die kind binne die unieke konteks van die hersaamgestelde gesin (McGoldrick & Carter, 2005:417). Ideaal gesproke word positiewe ouer-kind- en "stief"ouer-kind verhoudings, die belangrikheid van voortgesette gesamentlike ouerskap na egskeiding, optimale kommunikasie binne die hersaamgestelde gesin asook aspekte rondom konflikhantering binne die unieke konteks van die hersaamgestelde gesin in terapeutiese intervensie programme ingesluit en met groot vrug toegepas.

My vraag is egter: Hoe handhaaf die kind hom/haarself binne die twee mikro-gesinsisteme waartoe hy/sy behoort in die geval van disfunksionele verhouding tussen die biologiese ouers? Min navorsing is bekend oor hoe die kinders in hersaamgestelde gesinne daarin slaag om aan te pas en te bly funksioneer in die teenwoordigheid van negatiewe of verswarende omstandighede, soos byvoorbeeld konflik tussen hulle biologiese ouers, verdeelde lojaliteitsgevoelens en 'n swak ouer-kind verhouding of "stief"ouer-kind verhouding (Amato & Afifi, 2006 :234; Halpern-Meekin & Tach, 2008:435).

My terapeutiese dienste in my privaatpraktyk fokus toenemend op die hantering van verhoudingsprobleme tussen ouers en veral middel-adolesse van geskeide ouers binne die hersaamgestelde gesin en vraagstukke soos verdeelde lojaliteitsgevoelens, voortgesette ouerskap na egskeiding asook optimale kommunikasie vaardighede word hanteer. Dit is vanuit hierdie aktiwiteite in die praktyk duidelik dat ouers met die hersamestelling van 'n gesin nie emosioneel vaardig voel om die behoeftes van hulle kinders (insluitend middel-

adolescente) te identifiseer en aan te spreek nie. Dit blyk dat ouers self op emosionele oorlewing ingestel is en dat optimale voortgesette ouerskap na die vorming van 'n hersaamgestelde gesin nie altyd realiseer nie (Sobelewski & King, 2005:1196), wat my as terapeut uitdaag om dan alternatiewe begeleidingstrategieë te volg.

Navorsing in die veld van gesinsbegeleiding impliseer tans 'n paradigma-skuif waar daar nie meer gekonsentreer word op risikofaktore wat kan aanleiding gee tot psigososiale probleme nie, maar eerder die identifikasie van sterktes en bates binne die individu en die gesin (Goldenberg & Goldenberg, 2004:13). Veerkragnavorsing met betrekking tot kinders verwys na die fenomeen van patrone van positiewe aanpassings en optimale ontwikkeling in die konteks van betekenisvolle teenspoed of risiko-faktore. Veerkragnavorsing het ook oor die afgelope 50 jaar ontwikkel vanaf 'n psigopatologiese denkrigting, wat gefokus het op die oorsake, identifisering en behandeling van individue wie se ontwikkeling bedreig word deur risiko-faktore, na 'n denkrigting wat fokus rig op die identifisering van positiewe ontwikkeling in die teenwoordigheid van risiko-faktore (Sweeney, 2010:667).

Hierdie veranderende denkrigtings is van kardinale belang in die voorkoming en behandeling van kinders wat die risiko loop om psigopatologiese probleme te mag ontwikkel. Navorsing wat dus al gedoen is aangaande menslike ontwikkeling in die teenwoordigheid van hoë-risiko lewensomstandighede (Felner, 2006:125; Glantz & Johnson, 1999:229; Hetherington & Elmore, 2003:182; Houshyar & Kaufman, 2006:181) het almal ten doel om te verstaan hoe suksesvolle ontwikkeling plaasvind ten spyte van verskeie ontwikkelingsuitdagings. Young-Eisendrath (in Devenson, 2003:6) postuleer juis dat moeilike tye een van die motiveerders is vir menslike ontwikkeling: *"Until we reach our limits, we don't know how to overcome them. Until we feel our greatest fears directly, we don't know our courage"*.

Min navorsing is tans bekend oor hoe die kinders in hersaamgestelde gesinne daarin slaag om aan te pas en positief te bly funksioneer in die teenwoordigheid van negatiewe of verswarende omstandighede, soos byvoorbeeld konflik tussen hulle biologiese ouers, verdeelde lojaliteitsgevoelens en 'n swak ouer-kind verhouding of "stief"ouer-kind verhouding.

Dit is nou juis op hierdie punt waar my nuuskierigheid rondom die middel-adolescent in die hersaamgestelde gesin verder gaande is. Met die bevindinge van my Meestersgraadstudie asook my terapeutiese ervarings in privaatpraktyk in gedagte, het die volgende vrae by my opgekom: Wat het middel-adolescente in hersaamgestelde gesinne tot hul beskikking, om ten spyte van verskeie uitdagings en struikelblokke steeds te bly

“oorleef” en te “cope”? Hoe kry hierdie middel-adolescente dit reg, metafories gesproke as 'n rubber-balletjie gesien, om binne die twee mikro-gesinsisteme waaraan hulle verbonde is, te bly terugbonds? Bons hulle miskien meer en hoër terug in die primêre mikro-gesinsisteme as in die sekondêre mikro-gesinsisteme, of omgekeerd, of is dit om't ewe? Wat is dit wat die balletjie sy veerkrag gee om te kan bons?

In my terapeutiese praktyk onderskryf ek die bate-gebaseerde benadering. Die bate-gebaseerde benadering is nie 'n program wat op 'n sekere tydstip geïmplementeer kan word nie, dit is eerder 'n ingesteldheid ten opsigte van individue en sisteme, met betrekking tot die keuse van die individu om dit wat tot beskikking is, ten beste te benut. 'n Belangrike oorweging om in gedagte te hou is dat die verkenning van bates, byvoorbeeld in die hersaamgestelde gesin, nie bloot gerig is daarop om die sterkpunte en swakpunte te analiseer nie, maar dat dit eerder 'n paradigma skuif is van hoe ons die hersaamgestelde gesin benader (Eloff, 2003:10). Kretzmann en McKnight (1993:13) stel dit soos volg:

“Every single person has capabilities, abilities and gifts. Living a good life depends on whether those capabilities can be used, abilities expressed and gifts given. If they are, the person will be valued, feel powerful and well-connected to people around them.”

Ek as professionele rolspeler figureer nie as die 'kenner' nie, maar word eerder beskou as 'n fasiliteerder van kommunikasie en mobilisering van bates wat beskikbaar is binne 'n sisteem, met die doel om individue te bemagtig en met meer positiewe gevoelens te laat ten einde optimale ontwikkeling te fasiliteer (Eloff, 2003:10,47). Alhoewel navorsing onder meer begin fokus het op faktore wat bepalend kan wees vir optimale aanpassing binne die hersaamgestelde gesin, bestaan daar steeds leemtes met betrekking tot insig in die wyses van hantering van die situasie deur die middel-adolescent binne die unieke konteks van die hersaamgestelde gesin.

Navorsing in verband met die veerkragbenutting van die middel-adolescent in die hersaamgestelde gesin is dus van belang om die kennisbasis uit te brei en tot helderder begryping te kom van die pogings wat die middel-adolescent aanwend om in die oënsynlike warboel van funksionele en disfunksionele verhoudings in die mikro- sowel as meso-sisteme steeds die ontwikkelingstake effektief te deurloop. Aangesien verhoudings in die hersaamgestelde gesin besonder kompleks blyk te wees, is 'n enkelvoudige of eensydige ondersoek na verhoudings metodologies beskou wesenlik onaanvaarbaar.

1.2 MY NAVORSINGSVRAAG

Die studie sal gerig word deur die volgende primêre navorsingsvraag:

Hoe benut middel-adolescente van geskeide ouers hul veerkrageienskappe om, ten spyte van 'n moontlik disfunksionele verhouding tussen hul biologiese ouers op meso-sisteem vlak, steeds optimaal te ontwikkel, in die proses van hul beweging tussen die twee mikro-gesinsisteme van die hersaamgestelde gesin?

Om die primêre navorsingsvraag te beantwoord, sal die volgende sekondêre navorsingsvrae die ondersoek rig:

- *Wat is die narratief van die verloop van veerkragbenutting van die middel-adolescent van geskeide ouers in die primêre mikro-gesinsisteem?*
- *Wat is die narratief van die verloop van veerkragbenutting van die middel-adolescent van geskeide ouers in die sekondêre mikro-gesinsisteem?*
- *Wat is die narratief van die verloop van veerkragbenutting van die middel-adolescent van geskeide ouers in die heen-en-weer beweging tussen die twee mikro-gesinsisteme?*

1.3 DIE DOEL VAN MY STUDIE

Die doel van die studie is om 'n verklarende begryping te vorm van die samehangende, wederkerige en/of responsiewe dinamiek van middel-adolescente van geskeide ouers se benutting van hul veerkrageienskappe. Die fokus gaan gerig word op die middel-adolescent se beweging tussen die twee mikro-gesinsisteme van die hersaamgestelde gesin, in die teenwoordigheid van moontlike disfunksionele verhoudings tussen die geskeide biologiese ouers. Die wyse waarop en die mate waartoe die veerkrageienskappe van die middel-adolescente in hul beweging tussen die twee mikro-gesinsisteme figureer sal in ooreenstemming met die bate-gebaseerde benadering ondersoek word, ten einde 'n dieper vlak van begryping te bewerkstellig van *hoe* middel-adolescente van geskeide ouers hul veerkrageienskappe benut.

Dit word verder ten doel gestel dat die verwagte teoretiese bydrae van hierdie studie sal voortbou op die bestaande kennisbasis rakende die veerkragteorie en die bio-ekologiese sisteemteorie ten einde die verryking van die opvoedkundige sielkundige praktyk met

betrekking tot die aanpassing van adolessente van geskeide gesinne binne die hersaamgestelde gesin te ondersteun.

1.4 DIE AANNAMES VAN MY STUDIE

Die aannames van die studie word gegrond op literatuur, bevindings vanuit my Meestersgraad-studie asook ervarings vanuit my privaatpraktyk as Opvoedkundige Sielkundige. Ek as navorser sal poog om hierdie aannames reflektief te herken en te erken, veral hoe die aannames my navorsingskeuses beïnvloed en as sodanig dus ook gevolge inhou vir my bevindings en gevolgtrekkings en ek onderneem om hulle voortdurend te toets.

Die studie vertrek vanuit die aanname dat unieke interpersoonlike verhoudings tussen gesinslede gevorm word tydens die hersamestelling van 'n gesin. Die hersamestelling van die gesin na egskeiding impliseer aan die hand van die bio-ekologiese model van Bronfenbrenner, dat die ontwikkeling van die kind, anders as in 'n kerngesin, benewens in mikrosisteme van onder andere skool en portuurgroep in **twee** mikro-gesinsisteme plaasvind, naamlik die *primêre mikro-gesinsisteam* waar die kind permanent woon saam met sy/haar biologiese ouer wat ouerlike regte en verantwoordelikhede het, en die *sekondêre mikro-gesinsisteam* van die ander biologiese ouer, waar die kind slegs periodiek besoek aflê. Ouerskap in 'n hersaamgestelde gesin is meer kompleks, met uitdagings wat nie noodwendig in 'n kerngesin voorkom nie. Optimale kommunikasie tussen gewese egmaats speel 'n groot en betekenisvolle rol in die suksesvolle voltrekking van gesamentlike voortgesette ouerskap na egskeiding in die konteks van die hersaamgestelde gesin.

Verbrokkeling van die hersaamgestelde gesin kan, met die nodige ondersteuning, voorkom of verminder word indien die kinders, onder andere, meer ondersteuning ontvang om die unieke uitdagings van 'n hersaamgestelde gesin te kan hanteer deur die aktualisering van hul innerlike kapasiteite om 'n betekenisvolle en bevredigende lewe te kan lei. Die kinderkliënte behoort dus gelei en ondersteun te word om die kragte te ontdek en aan te wend sodat optimale ontwikkeling as resultaat van veerkrag as uitkoms gesien kan word. 'n Individu se veerkrag ontwikkel nie bloot deur die teenwoordigheid van sekere eksterne of ook interne eienskappe nie, maar veral deur die optimale **gebruik** van die interne eienskappe asook in interaksie met die omgewing.

1.5 MY TEORETIESE RAAMWERK

My voorgenome studie word begrond in die sisteemteorie en in besonder die Bio-ekologiese model van Urie Bronfenbrenner (Verwys na 1.2). Dié model is 'n voorbeeld van 'n multidimensionele model van menslike ontwikkeling wat die aanname huldig dat daar verskillende lae of vlakke van sisteme bestaan wat voortdurend met mekaar in interaksie is en wat bydra tot die verandering, groei en ontwikkeling van die kind. Wat dus in die een sisteem gebeur, het 'n invloed op en word beïnvloed deur die ander sisteme. Multidimensionele modelle het veral waarde in die beskrywing van ontwikkeling sowel as die komplekse en oorsaaklike prosesse betrokke in verandering (Donald *et al.*, 2002: 51; Swart & Pettipher, 2011:10).

Met 'n *ver grootglas* gaan ek eerstens die ontwikkelingsverskynsel in totaliteit van die middel-adolesent binne die primêre sowel as die sekondêre mikro-gesinsisteem ondersoek. Tweedens gaan ek fokus op die middel-adolesent se veerkrag soos dit deur die teorieë binne die eerste drie golwe van navorsing met betrekking tot veerkrag onderskryf word. Die ondersoek van veerkragbenutting van die ontwikkelende middel-adolesent in die hersaamgestelde gesin gaan deur 'n besondere bril, die bate-gebaseerde benadering, geskied. Die lense van die bril lê stewig in die raam van die positiewe sielkunde.

1.6 MY NAVORSINGMETODOLOGIESE BEPLANNING

1.6.1 Wat is my navorsingsparadigma?

Ek beoog om die ervarings van die middel-adolesente van geskeide ouers vanuit hulle subjektiewe posisie te beskryf, aangesien my oogpunt as navorser nie die fokus van die studie is nie, maar wel die subjektiewe ervarings soos deur die middel-adolesente beteken ('n epistemologiese perspektief). Daarom word die studie binne die paradigma van kwalitatiewe navorsing as **interpretivisme** geposisioneer. As interpretivistiese navorser sal ek poog om in noue samewerking met die middel-adolesente, met die oog op begryping van hul subjektiewe ervarings, die betekenis wat hulle heg aan ervarings en konstrunkte te identifiseer, te verken en te beskryf ('n ontologiese perspektief).

Die begryping van veerkragbenutting van die middel-adolesente in hul beweging tussen twee mikro-gesinsisteme, gaan vanuit die middel-adolesente se perspektief verhelder word aangesien hulle nie passiewe toeskouers is nie, maar aktief deelneem aan die konstruering

van hul wêreld. My voorgenome kwalitatiewe navorsing gaan dus 'n “...quest for understanding and for in-depth inquiry” (Henning, 2004:3) wees.

1.6.2 Wat is my navorsingsontwerp?

'n Veelvuldige gevallestudie sal as navorsingsontwerp gebruik word. Die gevallestudie-ontwerp word geanker deur die bio-ekologiese sisteemteorie, aangesien dié multidimensionele model van ontwikkeling kontekstueel gebonde is. Die interaksie tussen die konteks en die gebeure van die middel-adolesent se benutting van veerkrag sal die data wees wat geanaliseer word. Die veelvuldige gevallestudie-ontwerp skep die ruimte om die konteks van elke hersaamgestelde gesin as 'n uniekheid te hanteer.

Aangesien ek as interpretivistiese navorser die middel-adolesent se subjektiewe ervarings, belewenisse, denke, opinies, persepsies, interaksies en veerkrag in die konteks van die hersaamgestelde gesin gaan verken (Creswell, 2002:521), kan ek nie anders as om van narratiewe data-insamelingsmetodes gebruik te maak nie. Waar die gevallestudie gemoeid is met die ryke en deeglike beskrywing van relevante gebeure-in-konteks, met betrekking tot die verskynsel wat ondersoek word, word die *formaat van beskrywing* deur die narratiewe werkwyse gedefinieer. Ek gaan dus my fokus rig op die insameling van *stories* as data, die analisering van elke individuele *storie* asook die interpretering en weergee van die data in 'n narratiewe formaat (Cohen, Monion & Morrison, 2000:182, Creswell, 2002:521).

1.6.3 Wie sal my navorsingsdeelnemers wees en hoe gaan ek hulle kies?

Aangesien die doel van my kwalitatiewe studie is om tot 'n besondere vorm van begryping van veerkragbenutting van middel-adolesent in die konteks van die hersaamgestelde gesin te kom, gaan ek 'n **doelmatige steekproeftrekking** uitvoer. Ek is op soek na spesifieke deelnemers, “*who can travel with me on my journey towards more knowledge...*” (Henning, 2004:71), deelnemers wat behulpsaam kan wees in die verdere uitbouing van die substantiewe teorieë aangaande egskeiding, die vorming van hersaamgestelde gesinne en die benutting van veerkragienskappe deur middel-adolesente wat hul potensiaal selfaktualiseer (Merriam, 1998:61).

Seleksiekriteria vir my steekproef sluit middel-adolesente van geskeide ouers in van wie beide geskeide biologiese ouers hertrou het. Ten einde te verseker dat 'n redelike mate van aanpassing tussen die ouers en kind/ers in die hersaamgestelde gesinne bereik is, word vereis dat die middel-adolesent reeds vir 'n tydperk van minstens twee jaar in die hersaamgestelde gesinne van beide biologiese ouers funksioneer.

Ten slotte sal slegs Afrikaanssprekende deelnemers betrek word, aangesien die gebruik van metafore as een van die metodes van data-analise beoog word en simboliese betekenis in die beskrywing van ervarings by wyse van metafore by middel-adolessente uit verskillende taal/kultuurgroepe mag verskil.

Om die moontlike sydigheid te vermy van 'n steekproef wat by wyse van respons op 'n breë uitnodiging saamgestel word, gaan ek 'n meer gelyke basis probeer skep deur deelnemers persoonlik te betrek slegs vanuit die aanmeldings vir beroepsoriënterings-ondersoeke in my privaat praktyk. Graad 9 leerders (middel-adolessente) besoek dikwels my praktyk met die doel om hulpverlening te ontvang ten einde ingeligte besluite rondom vakkeuses vir Gr. 10 te kan neem. Na afloop van die beroepsoriënteringsondersoek, op 'n tyd gekies as in die beste belang van die kliënt, sal ek as navorser 'n uitnodiging aan die middel-adolessente van geskeide ouers sowel as 'n versoek om toestemming aan hulle biologiese ouers rig om aan die studie deel te neem. Ek beoog om vier middel-adolessente (wat aan die seleksiekriteria voldoen), twee seuns en twee dogters, by my studie te betrek.

1.6.4 Hoe gaan ek die data insamel?

Die data wat ek benodig handel oor die algemene dag-tot-dag bestaan van middel-adolessente in die konteks van die hersaamgestelde gesin (Creswell, 2002:531), ten einde 'n reflektiewe en interpretivistiese begryping van hul veerkragbenutting te vorm (Riessman, 1993:2). Ongestruktureerde narratiewe gesprekke, tesame met die narratiewe tegniek, FACE soos ontwikkel deur Lizelle Lötter (2007:www.face-emotions.co.za), die spesifieke gebruik van metafore, observasies, veldnotas, informele gesprekvoering en reflektiewe joernalisering sal gebruik word om volledige, vergelykbare en bevestigde data (McMillan & Schumacher, 2001:428) van die middel-adolessente van geskeide ouers se persepsies, beskouings en ervarings aangaande hul eie individuele veerkrag te verkry. Vraagstelling sal deurgaans gerig wees op die identifisering van bates en sterkpunte asook op elke middel-adolessent se poging tot veerkragbenutting om sodoende tot beter begrip van die verloop van hul veerkragbenutting te kom.

Afhangende van die deelnemer se emosionele gesteldheid ten opsigte van die vertrouensverhouding tussen navorser en deelnemer sal 'n minimum van vier geleenthede vir gesprekvoering oor 'n tydperk van ses maande met elke middel-adolessent geskep word. Die moontlikheid bestaan dus wel dat die ondersoek na die verloop van veerkragbenutting, weens etiese oorwegings as sielkundige sowel as navorser, moontlik buite die tydsraamwerk

van hierdie studie kan strek. Data wat dus tot op 'n gegewe tydstop ingesamel is sal as relevant tot die studie beskou word.

Tydens die aanvang van die data-insamelingsproses sal daar gefokus word op suiwer vertelling van tipes insidente waar die middel-adolesent pogings aanwend om te “cope” binne konteks waar hulle verbonde is aan twee mikro-gesinsisteme. Verder sal die sessies afgestem word op bate-identifisering met betrekking tot die middel-adolesent se veerkrageienskappe en benutting daarvan. Die daaropvolgende sessies sal fokus op die verloop en/of mobilisering van die geïdentifiseerde veerkrageienskappe. Die doel van dié struktuur is om die funksionering van die veerkragbenutting te verken in die lig van die bates en sterkpunte wat geïdentifiseer en deur die deelnemers gemobiliseer is.

1.6.5 Hoe gaan ek die data analiseer en interpreteer?

Nadat ek die onderhoude gevoer het, sal ek elke onderhoud persoonlik transkribeer as primêre datatipe, aangesien ek dan die deelnemer se narratief kan herleef. Daarna sal ek die ander data naamlik response tydens die *FACE*-prosedure, die gebruik van metafore, joernaalinskrywings van my reflektiewe joernaal en my geskrewe aantekeninge (veldnotas) en refleksies byvoeg, wat dan gesamentlik die rou data sal vorm. Die struktuur van die data sal logies georganiseer word deur middel van die intensiewe bestudering van die tekste (Henning 2004:109) deur die rou data te sorteer om drie narratiewe te vorm, wat gekaats sal wees teen die drie sekondêre navorsingsvrae.

In die eerste fase van analise sal 'n tematiese analise per narratief per deelnemer uitgevoer word. Temas sal geïdentifiseer word in terme van die insidente en verloop van gebeure. Bogenoemde tematiese analise word ingepas in die raam van die veelvuldige gevallestudie, aangesien die uniekheid van elke geval teen die konteks van die besondere hersaamgestelde gesin gekaats moet word alvorens daar op die driedimensionele narratiewe navorsingsruimte gefokus kan word.

Intra-vergelykings sal gedoen word deur die geïdentifiseerde temas in elk van die narratiewe gesprekke van 'n besondere deelnemer af te grens teen die konteks van die unieke hersaamgestelde gesinsituasie. Die interpretasie van die data sal in terme van die subjektiewe betekenis van die deelnemers beskryf word. Hierdie navorsing soos beoog vereis dat die analise van data holisties, as 'n eenheid, benader word, aangesien die geheel meer is as die somtotaal van die verskillende dele. Verskillende perspektiewe van die verskillende deelnemende middel-adolesente, soos dit manifesteer in hul eie oortuigings

rakende hul veerkragbenutting binne die unieke, eiesoortige sosiale konteks van die hersaamgestelde gesin, sal ondersoek en beskryf word (Henning, 2004:20).

Die data sal na afloop van die analise geïnterpreteer word in terme van die bio-ekologiese benadering van Bronfenbrenner as teoretiese raamwerk asook binne die drie golwe van navorsing met betrekking tot veerkrag.

1.7 BEGRIPSVERKLARINGS

- **Hersaamgestelde gesin**

In Engels word verskeie begrippe gebruik wanneer daar na die hersaamgestelde gesin verwys word, naamlik: “reconstituted family”, “blended family”, “remarried family” en “step family” (Ganong & Coleman, 1994:2). Vir die doeleindes van hierdie studie verwys die term *hersaamgestelde gesin* na 'n gesin, gevorm by wyse van 'n tweede huwelik, waar 'n voorheen geskeide egmaat 'n kind of kinders het vanuit 'n vorige huwelik, voor die egpaar se nuwe huwelik. Deur 'n herstrukturering ontstaan dus weer 'n gesin.

- **Mikro-gesinsisteem**

Die mikrosisteem verwys na die aktiwiteite, rolle en interpersoonlike verhoudings tussen die individu en 'n sisteem waarbinne die individu aktief betrokke is, byvoorbeeld die gesin, die skool of die portuurgroep. In die bio-ekologiese model van Bronfenbrenner word die betekenisvolle ander as deelnemers in die mikrosisteem ingesluit, wat ook oor hulle eie persoonseienskappe, temperament, persoonlikheid en oortuigings beskik, en wat die ontwikkeling van die individu beïnvloed (Donald *et al.*, 2002:51; Swart & Pettipher, 2011:10).

- **Mesosisteem**

Die mesosisteem verwys na die verhouding wat ontwikkel of bestaan tussen mikrosisteme. Die gesin, die skool, die portuurgroep en moontlike ander mikrosisteme is mesosistemies in interaksie met mekaar (Donald *et al.*, 2002:51; Swart & Pettipher, 2011:10). Vir die doeleindes van hierdie studie gaan die verhoudings tussen die primêre- en sekondêre mikro-gesinsisteem van geskeide biologiese ouers op mesosisteemvlak in berekening gehou word in die bestudering van die middel-adolesent se optimale ontwikkeling in die hersaamgestelde gesin.

- **Middel-adolesent**

Adolesensie verwys na die ontwikkelingsfase in die menslike lewensiklus tussen die kinderjare en volwassenheid. Dit strek volgens beskouing tussen ongeveer 11 en 21-jarige

ouderdom en kan verder verdeel word in drie fases, naamlik vroeë adolessensie (11-12 jaar), middel-adolessensie (13-16 jaar) en laat adolessensie (17-21 jaar) (Gouws, Kruger & Burger, 2000:2). Vir die doel van hierdie navorsing sal die fokus val op middel-adolessensie, die ouderdomsgroep tussen 13 en 16 jaar.

- **Veerkrug**

Veerkrug kan gedefinieer word as die vermoë om tot positiewe uitkomst en suksesvolle aanpassing te ontwikkel, ten spyte van beproewinge of ook uitdagings en bedreigende omstandighede (Wright & Masten, 2006:17).

1.8. MY ETIESE OORWEGINGS

In my navolging van etiese riglyne sal ek eerstens en deurgaans verseker dat ek voldoen aan die professionele etiek van die Opvoedkundige Sielkundige, soos voorgehou deur die *Health Professions Council of South Africa (HPCSA)*. Daarmee saam sal ek die etiese beginsels vir navorsing van die Fakulteit Opvoedkunde, Universiteit van Pretoria (2003) implementeer.

Die beginsel van vrywillige en veilige deelname sal toegepas word, wat impliseer dat die deelnemers enige tyd van die navorsing mag onttrek en dat hulle nie blootgestel sal word aan enige navorsingshandelinge of -middele wat vir hulle skadelik kan wees nie.

Die beginsel van ingeligte instemming sal gehandhaaf word, wat impliseer dat die deelnemende middel-adolesente en hul geskeide biologiese ouers deurgaans ten volle ingelig sal wees oor die doel en die proses van die navorsing en dat die ouers hul toestemming en die deelnemers hulle instemming sal gee alvorens hulle aan die navorsing deelneem.

Die beginsel van privaatheid, wat beteken dat die vertroulikheid en anonimiteit van deelnemers te alle tye beskerm sal word, sal toegepas word. Alle eiename en plekname sal verander word ten einde vertroulikheid te verseker.

Die beginsel van vertrouwe, wat impliseer dat die deelnemers nie op enige wyse mislei sal word gedurende die navorsingproses of daarna nie, sal toegepas word. Skriftelike toestemming van deelnemers sal verkry word alvorens publikasie van inligting mag plaasvind (Universiteit van Pretoria, 2003).

1.9 MY ROL AS NAVORSER

Henning (2004:10) verwys na die menslike denkvermoë as die instrument van die kwalitatiewe navorsingsproses en dit is dus belangrik om voortdurend 'n gedissiplineerde vorm van subjektiwiteit toe te pas met voortdurende bewustheid van die eie subjektiewe gevoelens of vooroordele wat die navorsingsproses kan beïnvloed (McMillan & Schumacher, 2001:411). Soos reeds gemeld, sal ek 'n reflektiewe joernaal hou asook die insette van my studieleier gebruik om my sienswyses, gevoelens en opinies te evalueer ten einde bewus te bly van die invloed daarvan op my studie.

Die rol van die navorser word gedefinieer deur die paradigma vanwaaruit die studie vertrek. As interpretivistiese navorser gaan ek sin probeer maak uit die gevoelens, ervarings, sosiale situasie of verskynsel soos wat dit in die realiteit van elke deelnemer voorkom. Die ondersoek sal dus uitgevoer word ten aansien van die natuurlike konteks van die hersaamgestelde gesin. As kwalitatiewe navorser sal ek poog om in noue samewerking met die deelnemers die betekenis wat elkeen heg aan ervarings en konstruksie binne die voltrekking van 'n lewenservaring in elke mikro-gesinsisteem, te identifiseer, te verken en te beskryf met die oog op begryping van hulle subjektiewe ervarings. Ek sal die ervarings van elke deelnemer vanuit sy/haar subjektiewe posisie beskryf, aangesien my invalshoek as navorser nie die fokus van die studie is nie, maar wel die subjektiewe ervarings soos deur elke deelnemer beteken (Terre Blanche & Durrheim, 2002:127).

Aangesien ek my rol as navorser binne-in die omgewing van my opvoedkundige sielkundige praktyk gaan speel bestaan die moontlikheid dat ek voor sekere dilemmas te staan mag kom wat die proses van my navorsing sou kon beïnvloed. Eerstens mag kliënte tydens die werwingsproses instem of ook weier om aan die navorsing deel te neem omdat hulle die persepsie mag hê dat terapeutiese ondersteuning gebied gaan word. Ek sal dus met die aanvang van die werwingsproses die etiese beginsel van ingeligte toestemming beklemtoon en seker maak dat die deelnemende middel-adolessente en hul geskeide biologiese ouers volledig ingelig is in terme van die **doel** en die **proses** van die navorsing. Tweedens mag die proses van narratiewe data-insameling, binne die raamwerk van die bate-gebaseerde benadering, my in die versoeking stel om 'n terapeutiese vraag eerder as 'n navorsingsvraag te stel veral as die narratiewe sentreer rondom die hantering en oplossings van problematiese ervarings. Ek sal dus veral fokus op deeglike refleksie na afloop van elke kontakssessie met elke deelnemer ten einde outentieke data te verseker.

1.10 DIE PROGRAM VAN MY STUDIE

Hoofstuk Een het gedien as die inleidende oriëntasie tot my studie, waar die rasionaal en doel van die studie beredeneer en gedefinieer is. 'n Uiteensetting van die navorsingsparadigma, navorsingsontwerp en navorsingmetodes van die studie is gebied. Die hoofstuk het ook die kernkonsepte van die studie gedefinieer.

In Hoofstuk Twee gaan ek die daarstelling van 'n teoretiese begroning vir die studie nastreef, deur 'n bio-ekologiese interpretasie van veerkrag aan die hand van 'n kritiese literatuuroorsig te konstrueer.

Hoofstuk Drie sal 'n volledige bespreking van die metodologiese perspektief op die navorsingsproses bied. Die paradigmatische afbakening, navorsingsontwerp, metodes van data-insameling, data-analise en data-interpretasie sal krities bespreek word. Die vertroubaarheid van die navorsingsbevindinge en die etiese maatreëls, ook met betrekking tot moontlike keuses tussen professioneel-etiese en navorsingsmetodologiese imperatiewe waarvoor ek as sielkundige te staan mag kom sal in die hoofstuk oordink word. Moontlike beperkinge van die navorsing sal geïdentifiseer en toegelig word.

Hoofstuk Vier sal dien as uiteensetting van die geanaliseerde data. Elke geval sal afsonderlik geanaliseer word, aangesien daar verwag word dat die nuanses van die geïdentifiseerde temas van veerkragbenutting telkens uniek sal wees en in terme van die sosiale konteks waarin die temas voorkom, van mekaar mag verskil. Die aanbieding van die data per geval sal sistematies geskied.

In Hoofstuk Vyf sal ek 'n opsommende weergawe van die studie bied, waarna ek sal vervolg met 'n meta-skou op my navorsing. Ná die meta-skou gaan ek dan poog om die navorsingsvraag te beantwoord, waarna ek 'n kritiese beskouing op my navorsing in terme van die sterkpunte, beperkings, leemtes en knelpunte asook die moontlike waarde van my navorsing in terme van kennisuitbreiding en opvoedkundige sielkundige praktyk sal bespreek. Ten slotte sal ek aanbevelings maak met betrekking tot toekomstige navorsing asook die opvoedkundige sielkundige praktyk.